

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ГРУПОВОЇ РОБОТИ НАД ТЕКСТОМ УЧНІВ 1-2 КЛАСІВ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що за роки навчання у початковій школі учні мають набути достатнього особистого досвіду співпраці у різних видах діяльності. Разом з тим підкреслено важливість формування читацьких умінь і навичок молодших школярів, результатом чого є правильне, виразне, свідоме читання текстів, які належать до різних типів і стилів мовлення. Ефективним способом формування обох зазначених вище аспектів є організація у навчально-виховному процесі початкової школи групової роботи учнів над текстом.

Аналіз наукових досліджень. Опис групової форми роботи знаходимо у дослідженнях низки вітчизняних та зарубіжних науковців та методистів. Зокрема, соціально-психологічний аспект феномену групи, особливості співпраці і спілкування розглядають А.В. Петровський, Л.І. Уманський, А.В. Морозов, О.І. Пометун, загальні засади групової роботи учнів – Х.Й. Лійметс, В.К. Дяченко, І.М. Чередов, В.В. Котов, М.Д. Виноградова, І.Б. Первін, проблему групової роботи у процесі вивчення окремих предметів у середніх і старших класах – І.Я. Василенко, С.А. Кушнірук, О.Г. Ярошенко, Л.А. Покась, С.А. Полетило, А.А. Сергієнко. Організацію групової роботи у навчально-виховному процесі початкової школи описують В.О. Вихрущ, Є.С. Задоя, Г.А. Цукерман, О.В. Кузьміна, Ю.О. Приходько, Т.М. Кружиліна, розвиток навичок співпраці у старших дошкільників – Л.С. Римашевська.

Технологія роботи над текстом в групах описують Д. Стил, К. Мередит, Ч. Темпл, І.П. Гудзик.

Формулювання цілей статті (постановка проблеми). Метою запропонованої статті є розгляд змісту та структури групової роботи над текстом

учнів 1-2 класів у навчанні української мови, її основних складових та послідовності впровадження.

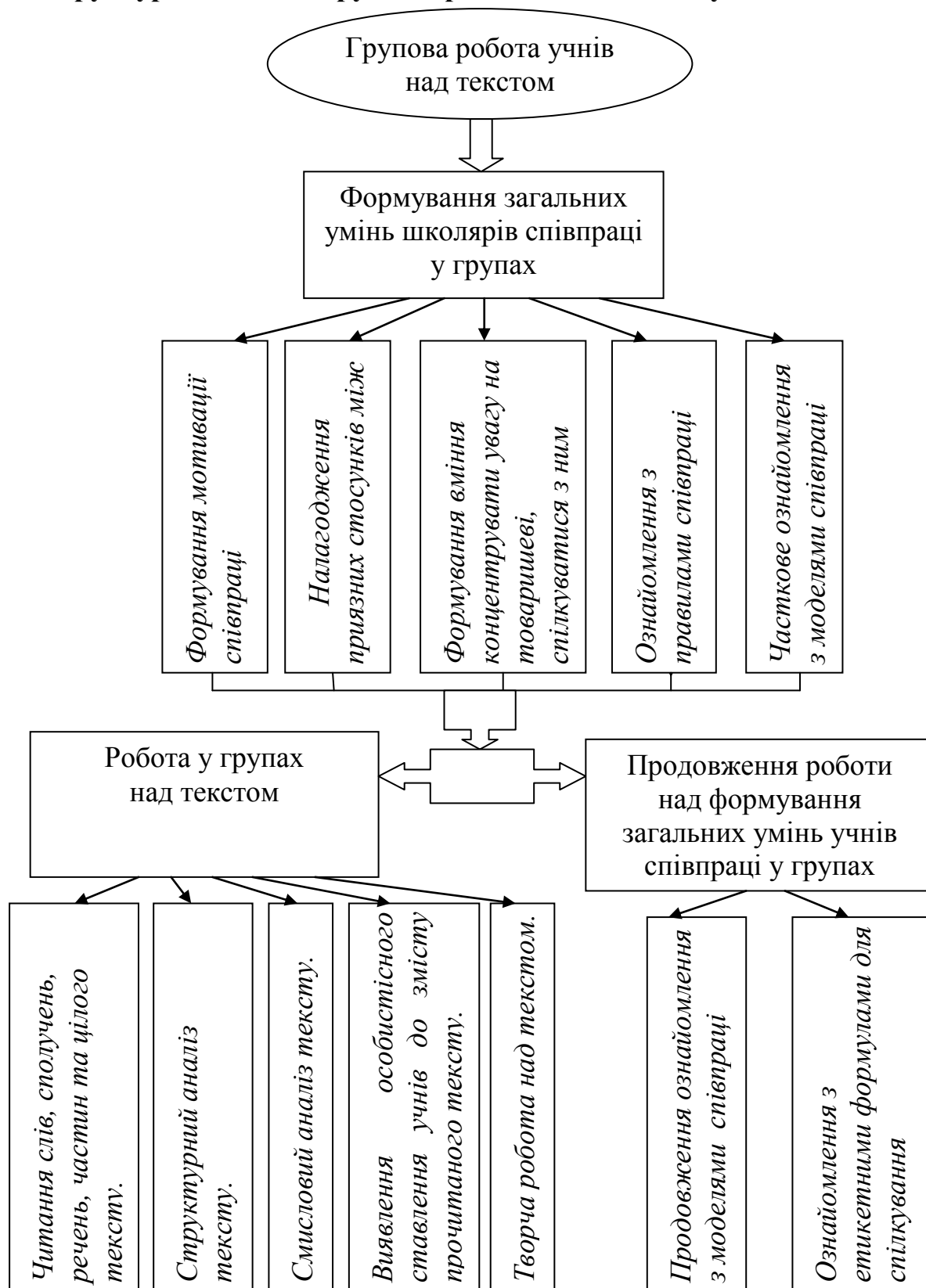
Основна частина. На сьогодні визначено суть поняття «групова робота», у загальному вигляді досліджено моделі співпраці, розмежовано рівні прийняття групових рішень, однак бракує досліджень, які б розглядали проблему організації групової роботи над текстом молодших школярів (зокрема, учнів 1-2 класів у навчанні української мови), тому ми розробили відповідну методику та апробували її у навчальних закладах України.

Дотримання принципу систематичності та наступності навчання зумовило побудову структури методики групової роботи над текстом учнів 1-2 класів у навчанні української мови у вигляді послідовно взаємопов'язаних елементів (схема 1.).

Перед впровадженням виконання учнями у групах завдань на основі тексту, на нашу думку, необхідною є робота над формуванням мотивації співпраці, загальних умінь співпраці школярів у групах (приймати відповідну позу тіла, дивитися в очі товаришеві, володіти силою, гучністю, темпом, емоційним забарвленням мовленням, етикетними формулами для спілкування, проявами рефлексії та емпатії тощо). Для формування загальних умінь співпраці радимо використовувати на уроках навчання грамоти найбільш природну для шестирічних та семирічних першокласників ігрову діяльність.

Засвоєнню етикетної лексики й розвитку загальної культури мовлення сприяє відтворення діалогів типу «учень — учень» у формі рольової гри за змістом прочитаних текстів підручника (казок, оповідань) та спеціально створених для читання учнями з метою засвоєння етикетних формул для спілкування у групах (як дізнатися думку товариша, висловити власну думку, подякувати товаришеві (товаришам), висловити згоду, незгоду, сумнів, запропонувати допомогу, про щось попросити, вибачитися, сказати, що пробачаєш тощо).

Структура методики групової роботи над текстом учнів 1-2 класів

Водночас радимо здійснювати ознайомлення учнів з основними прийомами подолання конфліктної ситуації: співробітництво, компроміс, відхід, пристосування.

Паралельно учні мають працювати над засвоєнням та дотриманням відповідних норм і правил під час роботи у групах.

За умови сформованості певного рівня загальних умінь співпраці рівня читацьких першокласників вчитель може використовувати на уроках навчання грамоти спочатку парну, а згодом – роботу більших груп (за умови необхідності, спричиненої особливостями навчального завдання, можливо організувати роботу груп із 3, 5-6 учнів) над текстами.

Об'єднання молодших школярів у групи здійснює педагог (періодично можливо дозволяти учням виявляти власний вибір), враховуючи індивідуально-типологічні особливості учнів, дидактичну мету, складність навчальних завдань, характер навчального матеріалу, рівень знань школярів, уміння самостійної роботи, уміння читати з відповідною швидкістю, рівень наукованості; ставлення до учіння (відношення до праці), зацікавлення дітей змістом роботи, взаємовідносини учнів, добровільність вибору дітей партнерів для співпраці тощо, враховувати сумісність партнерів, що потребує взаємодоповнюючих властивостей темпераменту: сангвінік – меланхолік, холерик – флегматик; схожість особистісних орієнтацій і рис характеру, збігу ролевих уявлень і сподівань учасників групи.

Ми надаємо перевагу роботі гетерогенних груп, які виконують однакові завдання, разом з тим, та періодично радимо використовувати співпрацю гомогенних груп, які отримують різні за складністю завдання.

Стосунки між учнями під час групової роботи можуть мати двосторонній характер: співвиконавці (співавтори) або односторонній (керівник і виконавець).

Виконання учнями навчального завдання на основі тексту у групах складається з трьох основних етапів: інструкції (пояснення вчителя, як працювати); дії (виконання учнями завдання); рефлексії (аналіз результатів, осмислення, обґрунтування обраних варіантів, шляхів виконання).

Під час групової роботи над текстом ми пропонуємо використовувати такі моделі співпраці учнів у групах:

1) спільно-навчаюча модель співпраці (гра «Вчитель – учень») – передбачає навчання учнем товариша (або товаришів) через наслідування: педагог допомагає учням розподілити між собою ролі «вчитель» – «учень», «вчитель» виконує завдання, «учень» спочатку спостерігає за ним, після чого наслідує (копіює) виконання навчального завдання;

2) спільно-контролююча модель співпраці (гра «Виконавець – контролер») – містить контроль та корекцію учнем виконання навчального завдання товаришем: школярі розподіляють між собою ролі «виконавець» – «контролер», та працюють таким чином: перший з них виконує навчальне завдання, другий – уважно слухає, спостерігає, підказує, коли виникають труднощі, виправляє допущені помилки та допомагає у випадку необхідності;

3) спільно-індивідуальна модель співпраці (гра «Скарбничка») – містить елементи одночасної індивідуальної роботи: після отримання навчального завдання учасники групи разом планують його виконання, розподіляють доручення, а потім кожен самостійно виконує свою частину завдання (учні працюють одночасно);

4) спільно-рівноправна модель співпраці (гра «Партнери») – будується на партнерських стосунках школярів: учні отримують навчальне завдання та разом його виконують (ускладнений варіант містить виконання ролей спікера, секретаря, доповідача тощо);

5) спільно-послідовна модель співпраці (гра «Конвеєр») – передбачає почергове індивідуальне виконання школярами свого доручення: виконання роботи відбувається за принципом конвеєра – учасники групи по черзі виконують завдання (результат навчальної діяльності одного учня є основою для виконання завдання іншого);

6) комбінована модель співпраці є найскладнішою, тому що передбачає поєднання та чергування описаних вище моделей співпраці.

Описані вище моделі співпраці відрізняються між собою різним ступенем самостійності та взаємодопомоги. Зростання самостійності учнів характерне для такої послідовності: спільно-навчальна, спільно-контролююча, спільно-рівноправна, спільно-послідовна, спільно-індивідуальна, комбінована модель співпраці.

Для групової роботи над текстом учнів 1-2 класів епізодично ми використовуємо такі методи, технології інтерактивної взаємодії: «Мозкова атака»; «Думайте / Працюйте в парах / Обмінюйтесь думками»; «Думай сам – обговорення з партнером – обговорення у групі»; «Формулой / Ділися/ Слухай / Розробляй»; «Методика взаємних запитань»; «Пронумеровані голови разом»; «Огляд галереї».

Добираючи завдання для групової роботи учнів над текстом ми опиралися на трактування терміну «читання», як психологічний акту, що включає такі компоненти: зорове сприймання, вимову і усвідомлення прочитаного (Т.Г.Єгоров).

Зростання складності навчальних завдань для груп, на нашу думку, має передбачати поступовий перехід від вдосконалення техніки читання учнів до роботи над розумінням тексту, його відтворення, формування уміння висловлювати елементарні оцінні судження щодо його змісту, виконувати творчі завдання на основі тексту.

Зважаючи на те, що для учнів 1-2 класів характерний недостатньо сформований рівень техніки читання, ми систематично організовували виконання у групах завдань на різноманітне читання, відновлення, конструювання слів, речень, абзаців, частин та цілого тексту.

Для швидкого впізнавання слів, словосполучень та речень, та розвитку антиципації корисним є виконання учнями у групах завдань на відновлення неповних та деформованих, конструювання слів, речень, абзаців, частин та цілого тексту.

Ефективному розумінню і відтворенню учнями фактичного змісту та визначенню рівня розуміння прочитаного тексту в умовах групової роботи учнів

1-2 класів сприяє уточнення розуміння смислового і образного значення окремих слів, речень; виконання завдань на визначення головного, встановлення істотних причинно-наслідкових зв'язків та відношень (об'єктами є обставини подій, мотиви вчинків, характери дійових осіб, мова, композиція твору); знаходження у тексті пізнавальних труднощів; складання плану; добір заголовка; схематизація змісту; самостійне формулювання запитань до тексту; передбачення подальшого розвитку змісту (антиципація) та її перевірка; формулювання відповідей на запитання та запитань до тексту; висловлювання оцінних суджень пізнавальні завдання щодо змісту і доповнення тексту тощо.

Доступними для групової роботи гетерогенних груп, гомогенних груп сильних учнів 2 класу (за умови поступового ускладнення навчальних завдань) є такі прийоми, методи та методики: переказ змісту тексту з опорою на малюнки, план тощо (за умови надання допомоги вчителем слабшим учням); методика транспозиційного аналізу тексту; методи «Всліпу», «Порушена послідовність»; метод візуалізації; метод читання та відповіді на запитання QZPOC, «Кубування»; «Метод поміч»; «Склади резюме/ Обмінюйся думками з партнером»; «Діаграма Венна»; «Гронування»; критичний аналіз прочитаного тексту; метод письмового коментування тексту; метод узагальнення змісту тексту в одному реченні; методика доповнення текстів; прийом висунення припущень щодо подальшого розвитку його змісту; метод «Низка слів наперед».

Досить складними для групової роботи учнів 2 класу, однак можливими для епізодичного використання є творчі завдання на основі тексту.

Висновки. Отже, підсумовуючи сказане вище, варто зауважити, що групова робота учнів 1-2 класів над текстом – це організована вчителем спільна навчальна діяльність 2 або 4 (рідше 3, 5, 6) учнів одного класу, під час якої група (а не окремий учень) отримує завдання, виконання яких потребує спільних зусиль учнів (взаємоконтроль, взаємодопомога, взаємонавчання), однак, може містити й елементи індивідуальної навчальної діяльності.

Методика групової роботи над текстом містить дві складові: формування загальних умінь співпраці у групах; групова робота над текстом.

Наповнюваність, склад груп, вибір поєднання форм і видів групової роботи, моделі співпраці визначають особливості класу та зміст і характер роботи над текстом.

Список літератури

1. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. К.: «Початкова школа». – 2006. – 432 с.
2. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя. – К.: Освіта. – 2007. – 334 с.
3. Шевчук Л.М. Психолого-дидактичні особливості групової роботи учнів початкових класів. // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / гол. ред. проф. Буряк В.К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2010. – Вип. 28. – С.113-119.

Лариса Шевчук

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ГРУПОВОЇ РОБОТИ НАД ТЕКСТОМ УЧНІВ 1-2 КЛАСІВ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуті й дидактично обґрунтовані зміст та структура групової роботи над текстом учнів 1-2 класів у навчанні української мови, охарактеризовані її основні складові, розкрита послідовність поетапного впровадження.

Ключові слова: групова робота, робота над текстом, зміст групової роботи над текстом, структура групової роботи над текстом, навчання української мови.

Лариса Шевчук

СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ГРУППОВОЙ РАБОТЫ НАД ТЕКСТОМ УЧАЩИХСЯ 1-2 КЛАССОВ В ОБУЧЕНИИ УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ

В статье рассмотрены и дидактически обоснованы содержание и структура групповой работы учащихся 1-2 классов в обучении украинскому языку, дана характеристика его основным слагаемым, раскрыта последовательность поэтапного введения.

Ключевые слова: групповая работа, работа над текстом, содержание групповой работы над текстом, структура групповой работы над текстом, обучение украинскому языку.

L. Shevchuk

CONTENT AND STRUCTURE OF THE GROUP WORK FOR A TEXT FOR UKRAINIAN LANGUAGE FOR PUPILS OF 1 AND 2 YEARS OF EDUCATION IN THE SCHOOL

Key words: group work, work for the text, content of the group work for the text, structure of the group work for a text, learning of Ukrainian language.

In the article, content and structure of the group work a text Ukrainian language for pupils 1 and 2 years of education in the school are defend and back grounded. Its main constituents is characterised and step-by-step implementation is described.